

ШЛЯХИ РОЗБУДОВИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Лапін Андрій Володимирович

ORCID ID: 0000-0003-1717-7892

канд. пед. наук, старший науковий співробітник

відділу проблем інклюзивного навчання

Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка

НАПН України

Україна

Різні форми позашкільної освіти в умовах сьогодення покликані розв'язати чи не найголовніше освітянське завдання – розвиток здібностей дітей та молоді у різних сферах (художньо-естетична, науково-технічна, еколого-натуралістична, туристсько-краєзнавча, фізкультурно-спортивна, дослідницько-експериментальна, гуманітарна та інші) на умовах добровільності та власних уподобань. Водночас вирішується питання первинної профорієнтації та здобуття ними знань, вмінь і навичок, необхідних для соціалізації та самореалізації, входження в мікросоціум.

Концепція розвитку позашкільної освіти була презентована у Міністерстві освіти і науки України у 2019 році. Документ створений представниками органів законодавчої та виконавчої влади, працівниками органів управління освітою, закладів освіти, вченими та громадськістю з урахуванням Стратегії розвитку позашкільної освіти (2018). Ці документи мають на меті підвищення якості та доступності позашкільної освіти, розширення функцій закладу позашкільної освіти в межах адміністративно-територіальної одиниці як центру освітньої, культурної, соціальної та громадянської діяльності. А задекларована реалізація принципу навчання впродовж життя з урахуванням місцевих традицій та регіональних особливостей дозволить швидко і адекватно реагувати виклики сучасності.

Заклади позашкільної освіти успішно функціонують в державах Європи і світу, вони послуговуються 4-х компонентною структурою, що включає навчання, виховання, розвиток та соціалізацію особистості у вільний час незалежно від вікових, мовних, фізичних чи інших відмінностей. Вище згадане вимагає від освітянської спільноти оновлення змісту і методики позашкільної освіти на основі системного, аксіологічного, командного, кондуктивного, індивідуального, середовищного та компетентнісного підходів за основними напрямками позашкільної освіти, що структуровані за освітніми профілями – художньо-естетичний (музичний, театральний, вокальний, хореографічний, художній); науково-технічний (початково-технічний, предметно-технічний, виробничо-технічний, інформаційно-технічний, спортивно-технічний, художньо-технічний); еколого-натуралістичний (екологічний, біологічний, сільськогосподарський, лісогосподарський, медичний, хімічний); туристсько-краєзнавчий (туристський та краєзнавчий); фізкультурно-спортивний (оздоровчий, олімпійський, неоолімпійський, інваспорт); дослідницько-експериментальний (суспільно-гуманітарний, фізико-математичний і технічний, природничий); гуманітарний (суспільний, філологічний, соціальний) та ін. [1]

З моменту отримання незалежності в Україні були створені умови для створення, функціонування й розвитку ефективного законодавства та державної політики у сфері освіти, зокрема і позашкільної. Трансформації, що відбулися у позашкільній освіті протягом останніх десятиліть дозволили значно осучаснити законодавчу базу та саму парадигму позашкільної освіти на основі заміни радянської та пострадянської ідеології закладів позашкільної освіти; формування та розвитку багаторівневої системи позашкільної освіти; класифікації гуртків, груп та інших творчих об'єднань закладів позашкільної освіти за трьома рівнями (початковий, основний, вищий); розширення мережі закладів позашкільної освіти, створення закладів нового типу, їх подальшої профілізації; розгортання нових напрямів позашкільної освіти; модернізації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти; ліцензування та диверсифікації джерел фінансування.

За даними МОН на сьогодні лише 14,4% осіб віком від 3 до 23 років охоплено позашкільним навчанням.[2] Серед головних причин такого незначного залучення ми розглядаємо обмеженість доступу через нерівномірність розташування закладів позашкільної освіти в містах і в сільській місцевості, подекуди і їх відсутність. Наступною причиною є обмеженість різноманіття (бідність вибору) гуртків та секцій, що звужує можливості для обрання відповідного профілю та його зміни у рамках пошуку найоптимальнішого для здобувача освіти напряму навчання та розвитку. Брак ефективного менеджменту, матеріально-технічна та кадрова неготовність системи позашкільної освіти до залучення в освітній процес дітей з особливими освітніми потребами становить третю причину.

Отже, розвиток системи позашкільної освіти повинен рухатися за наступними напрямками:

- Реорганізація управління позашкільною освітою на основі впровадження трирівневої моделі управління за умови переосмислення повноважень та сфер відповідальності на національному та місцевому рівні.
- Переорієнтування системи позашкільної освіти на потреби та запити всіх здобувачів освіти (в тому числі з ООП) і вимог сучасності – отримання доступної, територіально наближеної освітньої послуги.
- Забезпечення якості позашкільної освіти на основі постійного моніторингу, урізноманітнення та вільного вибору навчальних програм відповідно до потреб та інтересів здобувачів і територіальних громад з урахуванням ключових компетентностей в рамках концепції «Нової української школи»; трансформації предметного-просторово оточення та засобів навчання з дотриманням принципів універсального дизайну та розумного пристосування; формування потреби професійного розвитку у педагогічного персоналу шляхом створення нових форм отримання освіти та залучення різних видів стимулювання.
- Підвищення рівня комунікації шляхом забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю щодо використання наявних ресурсів, перспектив та

можливостей позашкільної освіти, розтлумачення права всіх здобувачів освіти на якісні та доступні освітні послуги в сфері позашкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Биковська О. В. (ред.) (2018) Стратегія розвитку позашкільної освіти. Київ: ІВЦ АЛКОН.
2. Концепція розвитку позашкільної освіти. (2019). Вилучено з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2019/10/22/kontseptsiya-rozvitku-pozashkilnoi-osviti.docx>
3. Брижак Н. Ю. (2017). Методика гурткової та клубної роботи в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Київ: Логос.
4. Пустовіт Г. П. (2006). Позашкільна освіта і виховання в контексті трансформаційних процесів у суспільстві. *Позашкільна освіта та виховання*,(1), 10-12.